

IPARRALDETIK DATOR NOTIZIYA: HERRIKO ETXEENDA KO LEXIKOA

1.- SARRERA

Hurrengo lerroetan *Herriko etxeendako Lexikoa / Lexique à l'usage des mairies* izeneko liburua aipagai dugu. Lan hori aurtengo maiatzaren 14an, Herriko Etxe Euskaldunen eguna tarteko, Maulen aurkeztu zen. Lana, izenburuak berak dioenez, berbategi elebiduna da (euskara-frantsesa / frantsesa-euskara) eta udal administrazioaren esparruan erabiltzeko idatzi da.

Lerro hauen bidez aurkezten ari garen argitalpenak interes berezia izan du albiste hau idazten ari garenontzat. Izan ere, beste bi lankiderekin batera (Andres Urrutia eta Esther Urrutia) *Administrazio Zuzenbideko Berbategia* (euskara-gaztelania / gaztelania-euskara) liburua atondu dugu, eta argitaratzeaz dago Deustuko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzuaren eskutik. Gure lana urriaren amaieran plazaratuko da, eta hori burutzeko, hizpide dugun liburua aztertu dugu, bibliografian adierazi dugun moduan.

2.- LANAREN EGILEAK

Herriko etxeendako Lexikoa liburuaren hasierako orrialdeetan esatenenez, liburuaren egileak hurrengo hauek dira: hasteko, Maite Mujica Ibarlako Herriko Etxeko idazkariaren izena agertzen da. Jarraitzeko, Euskal Konfederazioko Herriko Etxeen batzordea aipatzen da. Dakigunez, Euskal Konfederazioak, bere helburuen artean, euskararen eta euskal kulturaren garapena edozein bide egokiz sustatzea dauka. Amaitzeko, Euskal Kultur Erakundeko euskara zerbitzua agertzen zaigu. Bestalde, liburu hau Iparraldeko euskaltzainek gainbegiraturik egin dela adierazten zaigu. Horrenbestez, berbategi honetan eragile desberdin eta garrantzitsuek hartu dute parte; beraz, behar bezalako bermea eta babesa dituela esan daiteke.

3.- ARGITALPENAREN GORABEHERAK

Lehen esan dugun moduan (liburuan bertan aitortzen denez), liburutxo hau aurtengo Herriko Etxe euskaldunen egunean aurkeztu zen, hots, 2005eko maiatzaren 14an. Jai hori Euskal Konfederazioak eta UEMAk antolatu zuten, euskarak Iparraldeko herri erakundeetan dituen mugen kariaz.

Kontuan izan behar da euskarak zail samar gainditu dituela Iparraldeko herriko etxeen eta beste erakunde publikoen ateak, idatzizko mailan bederen. Baina azkenaldi honetan zenbait udalek hitzarmena sinatu dute euskarari ateak zabaltzeko. Kontuak kontu, legeria eragozle eta oztopatzailearen gainetik badirudi posible dela gure hizkuntzari bere lekua ematea Udaletxeetako eguneroko jardunean.

Dagoeneko (maiatzeko ospakizuna erreferentzia hartuta) 36 udalerrik sinatu dute *Euskara Herriko Etxeetan* deritzon hitzarmena: 14k Lapurdin, beste 14k Behe Nafarroan eta 6k Zuberoan. Hala ere, kostaldeko udal nagusiek (Baiona, Angelu, Miarritze eta Donibane Lohizune) ez dute ekimen horretan interes berezirik. Beraz, gehienbat herri ertainak (Maule bera, hiriburuen artean bakarra, alegia) eta txikiak agertzen zaizkigu. Horientzat guztientzat *Herriko etxeendako Lexikoa / Lexique à l'usage des mairies* nahitaezkoa izango da.

Herriko etxeendako

Lexikoa

Euskara-Frantsesa
Frantsesa-Euskara

2005

4.- FORMATUA

Herriko etxeendako Lexikoa / Lexique à l'usage des mairies bi euskarritan argitaratu da: paperean eta CD-ROMean. Hau da, paperezko edizioarekin batera CDa ere atera dute eta horrek bilaketak arin egitea edota liburua ordenagailuaren barruan gordetzea ahalbidetzen du.

Erabilgarritasunaren alde eginez, liburua eskolako materialen antzera aurkeztu da. Koaderno itxura du, eta uztaiduna da gainera. Horrez gain, berbategiaren erdi-erdian 'Oharrak / Notes' izeneko atala dago, frantseseko eta euskarazko atala bereizteaz gain, oharrak idazteko bide ere ematen duena.

CDaren barruan datorren dokumentua PDF itxuraz dator eta, beraz, oso erraza da zabaltzeko eta erabiltzeko. Izan ere, gaur egun mota horretako dokumentuak biziki arruntak bihurtu dira.

5.- LEXIKOAREN EZAUGARRI TEKNIKO BATZUK

Berbategi honen ezaugarri batzuk iruzkinduko ditugu ondoko lerroetan. Argazkietan ikus daitezke aipatuko ditugun kontu batzuk. Lexikoaren lehenengo ezaugarria berehalakoan agertzen zaigu: euskarazko hitzak artikulatu eta guzti idatzi dira. Adierazi beharrekoa da ohiko hiztegietan bestela jokatzen dela, hau da, sarrerak artikulurik gabe jasotzen dira. Zein da arrazoia? Erabilgarritasuna; egileek kontuan hartu dute hurrengoak: askotan udaletako langileek izenburuak eta errotulazioak egin behar izaten dituzte; hori dela eta, egileek nahiago izan dute izenburu hori egoki ematen laguntzea. Gogoan izan behar dugu gure hizkuntzaren eta antzekoen normalizazioaren lehen urratsak seinaletikaren inguruan egiten direla.

Berbategi honetan bestelako ezaugarri teknikoak ere aipa daitezke, beren beregi adierazi ez zaizkigun arren; ondoren, horietako batzuk, guri deigarri egin zaizkigunak, nabarmenduko ditugu:

a) Oro har, berbategiko hitzen kategoria ez da adierazi; hala ere, kategoria-marka bat aurkituko dugu lexikoan: adj., adjektiboaren marka hain zuzen ere. Eta noiz agertzen da marka hori? Hitz horren kategoria beste kategoria batekin nahasteko arriskua dagoenean. Euskaltzaindiaren Hiztegi Batuan (Euskaltzaindia: “Hiztegi Batua”, *Euskera*, 45. zk., 2000-2) antzeko jokabidea izan da, hots, “(gramatika kategoria) joskera arazoetan argigarria eta zehazgarria gerta zitekeenean soilik adierazi da”; hori dela eta:

Aditua: Expert (adj.)

Hitzartu: Convenir / Passer un contrat

Hitzartua (adj.): Concerté

b) Berbategi honetako sarreretan aditz jokatu ere erabili izan da. Forma horietako batzuk esaldi eginak dira, karteletako abisuak...

Ohorez ziurtatzen dut: J’atteste sur l’honneur

Ihizia debekatua da: Interdit de chasser (avis)

Législation en vigueur: Indarrean dirau legedia / Dirau legedia

c) Letra larria erabili da hitz hasieran, izen bereziak zein arruntak izan. Bestalde, antza denez, erakunde eta abarren izen osoa letra larriz dago hizkuntza horretan nolabaiteko ohitura badu soilik. Horren ildotik, siglak ere hizkuntza “ofizialean” soilik ipini dira.

Familia-Laguntzak (FL): Allocations Familiales (A.F.)

Garapen egitasmo kolektiboa: Projet Collectif de Développement (P.C.D.)

Procureur de la République: Errepublikako prokuradorea

d) Aurreko puntuari lotuta, adierazi behar dugu nabaritzen dela testu hau zenbait testuren hustuketatik sortuta dagoela, zenbait izendapen zehatz agertzen dira eta:

Baiona Angelu Biarritzeko (BAB) hiri elkargoa:

Communauté d'agglomération du BAB

Baionako musika eskolaren sindikatu anitza:

Syndicat mixte pour l'école de musique de Bayonne

e) Berbategi honetan, sinonimoak ere agertzen dira, barra baten bidez berezita:

Batzordea: Commission / Comité

Baina hitzak adiera desberdinetakoak badira, zenbakien bidez bereizten dira:

Betebeharra: 1) Formalité 2) Obligations

f) Aurrean ere esan dugu berbategi hau hitz-zerrenda bat dela, eta hitzak bata bestearen ostean ematen direla. Horrek esan nahi du familia lexikalak ez direla batu; den-denak pare-parean ematen dira. Horrenbestez, ez zaio, esaterako, Hiztegi Batuko hurrenkerari jarraitu, azken horretan hitzak taldeka biltzen dira eta.

Arau haustea: Infraction

Arau ordezkatzaila: Norme subsidiaire

Araua: Norme / Règle

Araudia: Réglementation / Statut

g) Berbategiko hitzen ondoan azalpenak gehitu dira parentesi artean; batzuetan, azalpen horiek esanahia zedarritzatzeko erabili dira:

Commune (ville, village): Herria

Commune (mairie): Herriko Etxea

Diligence (droit): Eginbidea

Horrez gain, parentesi artean bestelako argibideak ere agertzen dira:

Copie (d'un document): Kopia

Maire (madame, monsieur le Maire): Auzapeza (auzapez anderea, auzapez jauna)

S

- Saihesbidea** : Rocade
Saila : 1) Section 2) Secteur
Sailburua : Chef de département
Salaketa : Dénonciation
Salbuespen eskaera : Demande de dérogation
Salbuespena : Dérogation
Saldu agortu arte : Écouler (commerce)
Saldukeria : Forfaiture
Salmenta publikoa : Vente publique
Salmenta xehea : Vente au détail
Salmentak : Écoulement (stocks)
Saltegi orokorra : Multiple rural
Saltegia : Établissement commercial
Saltokia : Établissement commercial
Saltzailea : 1) Commerçant 2) Commercial (agent)
Saneamendu eremua : Zone d'assainissement
Saneamendu kolektiboa : Assainissement collectif
Saneamendu kolektiboaren herriarte sindikatua : S.I. assainissement collectif
Saneamendu sindikatu anitza : Syndicat mixte d'assainissement
Saneamendua : Assainissement
Sare burua : Tête de réseau
Sarea : Réseau
Sartze eguna : Date d'entrée
Sartzeko azterketa : Épreuve d'accès
Sartzeko deialdia : Convocation d'accès
Sartze-orria : Feuille d'entrée
Segurantzza Soziala : Sécurité Sociale
Segurantzza Sozialeko egun sariak : Indemnités journalières de la Sécurité Sociale
Segurantzza Sozialeko kide zenbakia : Numéro d'affiliation à la Sécurité Sociale
Segurantzza Sozialeko sistema orokorra : Régime général de la Sécurité Sociale
Segurtagiria : Certificat
Segurtasun neurria(k) : Norme(s) de sécurité / Mesure(s) de sécurité
Seguratasuna eta osasunbidea : Sécurité et hygiène
Segurtatu : Certifier
Segurtatua : Conforme
Sei hilabete : Semestre
Sei hilabetekaria : Semestriel
Sei hilabetekoa : Semestriel
Sektorea : Secteur
Sententzia : Sentence
Sinadura : Signature
Sinatu : Signer
Sinatzailea : Soussigné
Sindikatu anitza : Syndicat mixte
Sindikatu hauteskundeak / bozkak : Élections syndicales
Sindikatu ordezkaria : Délégué syndical
Sindikatuak : Syndicat / Organisation syndicale
Sindikatuaren eta batzordeen izenak : Nom du syndicat et des commissions
Soberakina : Excédent
Solasgaiak : Ordre du jour
Soldadogoa : Service militaire
Soldadu erroldatzea : Recensement militaire
Soldadu liburuxka : Livret militaire
Soldadutza : Service militaire
Soldata : Paie / Paye / Salaire
Sorteguna : Date de naissance
Sorteguna eta tokia : Date et lieu de naissance
Sortu : Instituer
Sortze agiria : Extrait de naissance
Sortze akta : Acte de naissance
Sortze ziurtagiria / segurtagiria : Acte de naissance
Sozial zentroa : Centre social
Su ematea (mendian) : Écobaue
Suhaka : Écobaue
Suhiltzailea : Pompier
Suntsitze baimena : Licence de démolition / Permis de démolition

h) Sarrera batzuk pluralez agertzen dira. Kasu horietan, singularra erabiltzea zilegi zen, baina ziurrenik dokumentuetan-eta pluralez agertzen direnez, berbategian ere horrela jaso dira, ohiko erabilerari lehentasuna emanez:

Atsedanak: Temps libre

Etekinak: Bénéfices

Herri zergak: Impôts municipaux

6.- HIZKERA JURIDIKO BATERATUA

Iparraldeko lan honi buruzko berri labur hau bukatzeko, azken ideia bat aipatu behar dugu halabeharrez. Ezaguna denez, gure hizkuntzak dituen arazoen artean, nazioartekotze edo internazionalizazioarena dago.

Zuzenbidearen hizkera, batik bat, estatu eta aginte publiko jakin bati lotuta dagoela esan ohi da. Gure hizkuntza, dakigunez, bi estaturen menpe dago eta horietatik eratortzen diren antolamendu juridikoa eta kontzeptu juridikoak desberdinak dira.

Gertaera horrek ondorio sakonak ditu, euskarari eta hizkera juridikoari dagokienez. Artikulutxo hau ez da leku egokia arazo horiek azaltzeko, baina garbi dago Iparraldeko hiztegi honek langintza horretan lagun dezakeela. Orain dela gutxi testu garrantzitsu baten esperientzia izan dugu, Europako Konstituzioarena hain zuzen; saioa, hala ere, ezerezean geratu da. Laburbilduz, hiztegi honen bidez, Iparraldeko errealitatea ezagutu ahal izango dugu: bertako kontzeptuak eta izendapenak ikasi, euskararen baliabideak landu...

Batzuetan kontzeptuak ez dira Hegoaldeko arauetan islatuko (Communauté d'agglomération du BAB), baina beste batzuetan (Taxe sur la Valeur Ajoutée), erkideak dira erabat, Europaren eraginagatik, besteak beste.

7.- LABURBILDUZ

Hiztegi hau oso erabilgarria iruditu zaigu, bai Iparraldeari bai Hegoaldeari begira. Pirinioez bestaldeko herriko etxeetan euskararen erabilpena sustatzen lagun dezake; kontuan izan behar da euskararen idatzizko erabilerak aurrera egiteko behar-beharrezkoak direla ereduak eta lanabesak. Hori dela eta, liburuak izugarrizko garrantzia izan dezake, dudarik gabe, euskararen ofizializazio bidean edo, behinik behin, administrazioaren eguneroko lanean. Erabilera emankor eta zabala opa diogu.

Hegoaldeko euskaldunei begira ere erabat aberasgarri iruditu zaigu liburuaren edukia, hain zuzen, euskara juridikoaren ibilbiderako kontuan hartu beharrekoa. Antzeko material gehiago etorriko zaigulakoan, albiste labur hau amaitzen dugu.

Cesar Gallastegi eta Arantza Etxebarria